

Департамент освіти і науки, молоді та спорту
Київської міської державної адміністрації
Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної педагогічної освіти

**Методичні рекомендації проведення загальноміського уроку
«Героїзм юних українців в обороні Батьківщини. 1918. Крути»**

Київ – 2018

Зміст

I.	Історична довідка	3-10
II.	Методичні рекомендації	11-15
III.	Інтернет ресурси	16
IV.	Рекомендована література	17-18
V.	Додатки, орієнтовні сценарії «Уроків пам'яті»	https://drive.google.com/drive/folders/1RrVWDWaEKk5X5fCis-Jq3Syt0DnNfI4M?usp=sharing

29 січня – День пам’яті Героїв Крут

*Ще юнаки, ще майже діти,
А навкруги і смерть, і кров.
“На порох стерти, перебити!” —
Іде на Київ Муравйов.
Полків його не зупинити,
Та рано тішаться кати:
Коли стають до зброї діти,
Народ цей — не перемогти!*

Ці рядки український поет Микола Луків присвятив подвигу української молоді – студентам і гімназістам – які 29 січня 1918 року прийняли нерівний бій з більшовицькою навалою біля станції Крути та поклали найдорожче на вівтар свободи – власні життя.

Бій під Крутами, 29 січня 1918 року

Бій під Крутами – одна з тих сторінок історії, що привертають увагу суспільства, та в яких завжди переплітається правда із вимислом, міфами та спробами політичних спекуляцій.

I. Історична довідка

Зміст:

1. Історичні передумови
2. Хід бою
3. Наслідки

Історичні передумови

Кінець 1917 року. Молода Українська Народна Республіка не так давно проголосила свою автономію у складі Росії і взяла курс на будівництво демократичної держави. Триває Перша світова війна. На фоні розвалу економіки та більшовицького перевороту, держава відчайдушно потребує підтримки союзників та сильного лідера, який зможе сформувати армію, спинити економічну кризу та повести за собою народ.

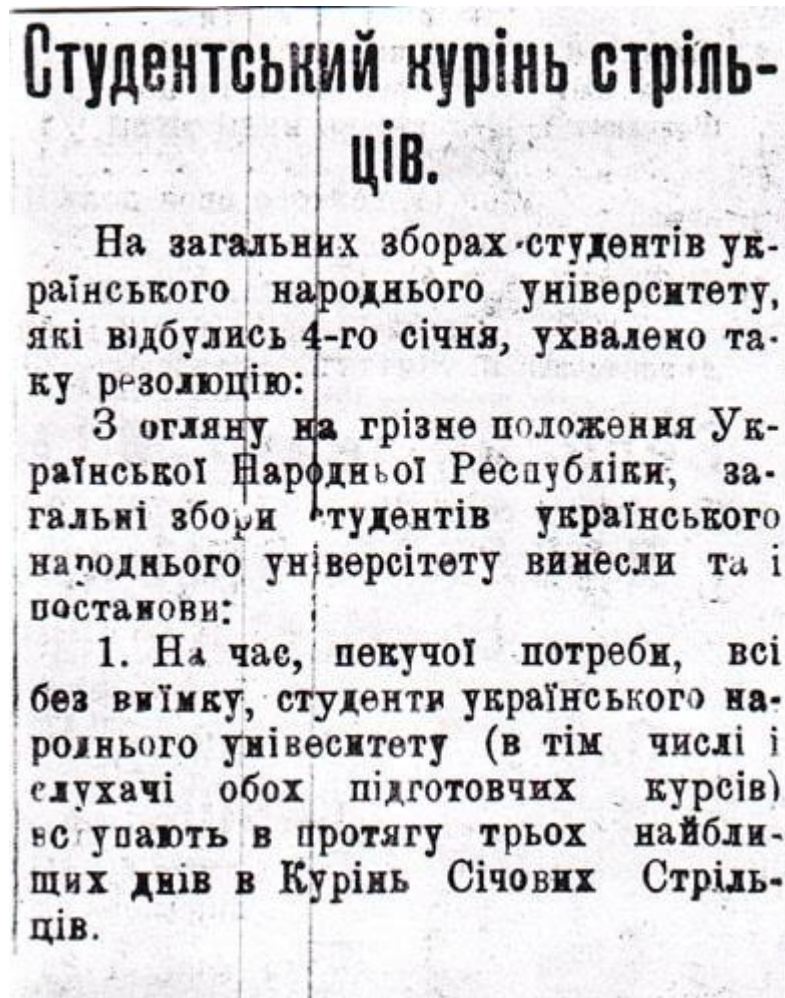
Проголошення III універсалу Центральної Ради про незалежність УНР

17 грудня 1917 року Українська Центральна Рада отримує ультиматум за підписом Леніна та Троцького. Більшовики вимагають негайно припинити роззброєння червоних військових загонів і легалізувати їх, що рівноцінно проголошенню війни.

Керівництво УНР відхилило маніфест та почало спроби вирішення конфлікту за допомогою дипломатії. Враховуючи майже повну відсутність боєздатної армії

та справжній вакуум, який виник навколо Центральної Ради з боку суспільства, молода Республіка була приречена.

«Червоні» почали свій наступ з двох напрямків. 20-тисячний загін під керівництвом Антонова-Овсєєнка вирушив з боку Ростова на Східну Україну. На північному сході розгортався 6-тисячний «Східний фронт» Михайла Муравйова. До кінця грудня 1917 року більшовики встановили владу на більшій частині Сходу України та почали наступ на Київ.

Постанова про формування студентського куреня

Захищати столицю було нікому. 15-тисячна армія, яку на той момент мала УНР, була деморалізована довгою війною, розчарована у політиці Центральної Ради та, врешті-решт, порушила наказ. Значну роль в цьому зіграла також більшовицька пропаганда.

В цих умовах стати на захист Києва були здатні, мабуть, лише гімназисти та студенти. 5 січня 1918 року було створено студентський курінь Січових стрільців. Він нараховував дві сотні добровольців, в основному студентів київських університетів. Керівництво загоном взяв на себе старшина Андрій Омельченко.

Добровольці почали тренування, які продовжувались не більше тижня, до 26 січня. Звісно, про жодну адекватну військову підготовку не могло йти і мови. У той же день загін підпорядковується Аверкію Гончаренко, переправляється під Бахмач, де разом з чотирма сотнями курсантів 1-ї Київської юнкерської школи імені Богдана Хмельницького має стати на захист Києва.

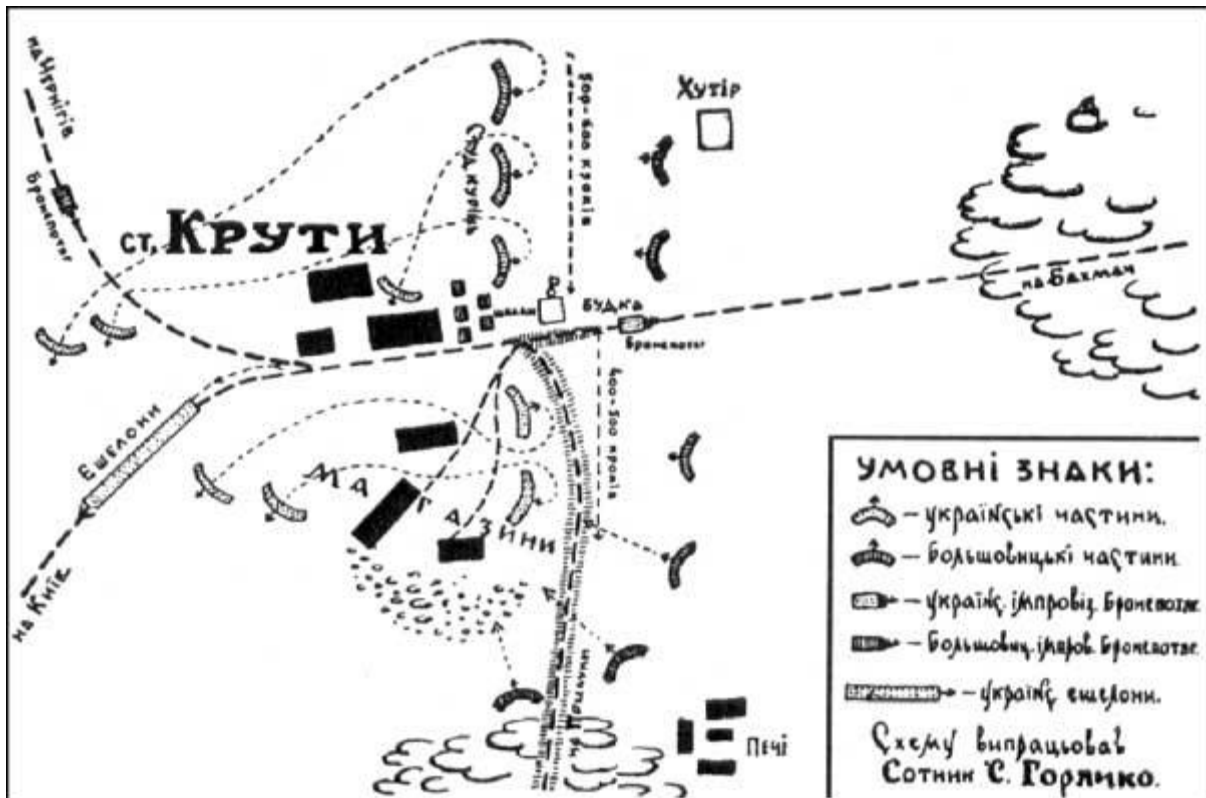

Студенти на станції Крути, фото незадовго до бою

Перебіг подій

Вранці 28 січня сотні студентського куреня прибули на станцію Крути та почали рити окопи, займаючи позиції. Озброєння катастрофічно бракувало – загін мав лише 16 кулеметів, невеликий бронепоїзд та обмаль патронів.

Бій під Крутами розпочався 29 січня о дев'ятій ранку з бойового зіткнення захисників з передовим загonom матросів, які намагалися взяти станцію одним ударом. Большевики мали значну чисельну перевагу, їхній трьохтисячний загін намагався взяти захисників в кільце. З тилу крутян підтримував бронепоїзд з гарматою, який обстрілював нападників.

Битва під Крутами – загальна схема

У запеклому п'яти годинному бою захисники понесли значні втрати, але змогли відбити перші атаки ворога. Аж ось почали закінчуватись патрони, замовкла і гармата, відстрілявши весь боєзапас. Омельченко запросив підтримки, але штаб не відповів. Як з'ясувалося потім, штабісти кинули бійців напризволяще, втікаючи на потязі назад до Києва. Так поспішали, що навіть забули відчепити вагони з боєкомплектом...

В цій ситуації юнкери та студенти почали відступати. У бійців Омельченка позаду була відкрита місцевість, тож старшина прийняв рішення багнетною атакою деморалізувати ворога, щоб мати змогу відступити з меншими втратами. Зіткнувшись в рукопашному бою з професійними військовими, крутяни понесли великі втрати, загинув і старшина Омельченко. Тільки резерв, який вчасно прийшов на допомогу, зашкодив більшовикам взяти бійців у полон.

Сучасна реконструкція бою під Крутами

Приблизно о 17 годині розрізнені частини захисників зібралися разом. З'ясувалося, що немає однієї чоти. Розвідувальний загін, приблизно 30 бійців, загубив орієнтир та потрапив у полон. За розповідями очевидців, «червоні» жорстоко знущалися над полоненими, потім всіх розстріляли. Ідучи на страту, Григорій Піпський, учень сьомого класу, почав співати «Ще не вмерла Україна», решта його підтримали.

Фото загиблих Героїв Крут

Бій під Крутами – наслідки

Так закінчилася битва під Крутами. За різними джерелами, українська сторона втратила вбитими від 300 до 400 чоловік, але змогла затримати більшовицьку армію, вигравши для УНР трохи часу. Ця затримка дала змогу Центральній Раді заключити Берестейський мир 9 лютого 1918 року та зберегти молоду Українську Державу.

Прощання із загиблими в бою під Крутами

Подвиг студентів-крутян став символом мужності та беззастережної любові до власної Батьківщини. За часів радянської влади, про бій під Крутами забули на довгих 70 років, до отримання Україною незалежності. Тільки в останні роки історики почали активно вивчати наявні матеріали. І хоча зараз виникає більше питань, ніж відповідей, незмінним залишається один факт: битва під Крутами – одна з визначних сторінок історії України, яку ми маємо пам'ятати. [20]

Минуть роки, століття, а пам'ять про юнаків-героїв не загине. Для нас могила ця залишиться полум'ям віри.

II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ «УРОКІВ ПАМ'ЯТІ» У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Розбудова незалежної держави в Україні, формування громадянського суспільства можливе лише за умови усвідомлення молодим поколінням особистої відповідальності за долю своєї країни. В цьому контексті основою системи патріотичного виховання постає національна ідея як консолідуєчий чинник розвитку суспільства і української нації. Патріотизм, як одне з найголовніших почуттів громадянина держави, закріплених віками і тисячоліттями, що поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, рідної землі, свого народу, своєї матері, бажання зберегти історично-культурну спадщину і готовність до їх захисту

Одним із вирішальних факторів патріотичного виховання є сформованість патріотичних почуттів педагога. Тільки той педагог, якому притаманні любов до Батьківщини, усвідомлення безперечної цінності історії і культури своєї країни, віра в її майбутнє, спроможність безкорисно радіти досягненням, сприяти становленню й утвердженню її як правової, демократичної, соціальної держави; любов, повага та доброзичливе ставлення до українського народу, досконале володіння державною мовою, готовність до плідної праці на користь рідної землі, турбота про збереження її багатств спроможний здійснювати ефективний процес патріотичного виховання.

Україна впродовж усього періоду існування боролась за волю та незалежність.

Майже сто років тому відбулась одна з найтрагічніших подій в історії нашої країни. Українські студенти віддали своє життя, аби захистити Київ від наступу більшовиків

Чи потрібно говорити з молодим поколінням про війну, геноцид, інтервенцію? Як сформулювати усвідомлене сприйняття та ставлення до цих подій і явищ? На якому матеріалі ґрунтуватися, з яких передумов виходити? Питання непрості і, на жаль, своєчасні.

Говорити з дітьми про війну життєво важливо, і таку розмову треба вести так, щоб в їхніх душах надовго залишився слід пам'ятних спогадів. Жива пам'ять про такі події є застереженням для будь-якої країни, наочним аргументом на користь збереження незалежності, громадянського миру, єдності

та злагоди у суспільстві. Пам'ять історії, що поєднується з почуттям гордості за свою державу, – основа гідності нації, її здатності в реалізації національних інтересів, цінностей та ідеалів. Ознайомлення з героїчними вчинками відчайдушних добровольців допоможуть молодому поколінню зрозуміти справжню цінність життя у мирні часи та зберегти пам'ять про героїзм людей, сформувати громадянську мужність заради майбутнього України.

На виконання доручення Київської міської державної адміністрації від 02.01.2018 № 52 про проведення загальноміського уроку «Героїзм юних українців в обороні Батьківщини. 1918. Крути» та з метою формування в учнів сучасної національної ідентичності на кращих прикладах мужності і звитяги героїв боротьби за незалежність і цілісність держави, виховання громадянського обов'язку та відповідальності учнівської молоді рекомендуємо у навчальних закладах міста спланувати та провести цикл «Уроків пам'яті Героїв Крут».

Завдання проведення «Уроків пам'яті»:

- виховання у молодого покоління почуття любові до Батьківщини, гордості за свою країну, шанобливого ставлення до державних і суспільних цінностей;
- формування в учнів особистісних якостей громадянина-патріота України, захисників Вітчизни на основі національних, культурно-історичних і військових традицій;
- збереження пам'яті про військову славу України, її героїв, сприяння зацікавленості учнів у вивченні історичної спадщини своєї Батьківщини;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії аморальності, правопорушенням, шовінізму та тероризму;
- підвищення престижу військової служби як виду державної служби, сприяння глибокого усвідомлення учнями цивільного та військового обов'язку перед своєю Батьківщиною.

Процес підготовки та організації «Уроків пам'яті» має ґрунтуватися на принципах:

- актуальності змісту уроків;
- врахування вікових та психологічних особливостей дітей;
- доцільного використання активних форм роботи;
- комфортності психологічної атмосфери, де кожен учень має право на висловлення власних почуттів і поглядів;
- відповідності історичній дійсності, розкриття нових, невідомих її сторінок;
- використання елементів технології критичного мислення;
- толерантності та політкоректності.

Серед методів і форм проведення «Уроків пам'яті» пріоритетна роль належить активним: проектна діяльність, історичні реконструкції, метод мікрофон, моделювання історичної ситуації, діалог Сократа, методики колективно-творчих справ. Крім названих можна використовувати традиційні: круглі столи, конференції, диспути, дебати, конкурси, презентації, екскурсії, урок-реквієм, виставки, військово-спортивні ігри.

Орієнтовна тематика «Уроків пам'яті»:

- «Нам не забути славу Крутів»;
- «Вони стали на захист Батьківщини»;
- «Крути – символ національної честі»;
- «Ти нащадок Героїв»;
- В тобі та слава стрілецька не згине»;
- «Так, я впав... але в бою...»;
- «Коли стають до зброї діти, народ цей — не перемогти!»;
- «Крути – наша гордість і слава»;
- «Крути! Мужність і посвята, вірність, що міцніша понад смерть»;
- «Вони зупинили орду»;
- «Пам'яті вдячні нащадки»;
- «Вірність, Відвага, Честь»;
- «Їх подвиг навік збережуть серця»;
- «Цих днів не змовкне слава»

Епіграфами до цих уроків можуть стати рядки творів відомих українських поетів

...Вмерли в Новім Заповіті

З славою святих.

На Аскольдовій Могилі

Поховали їх.

(Павло Тичина «Пам'яті тридцяти»)

Сотні синів...

Воїнів лави упали...

Дух не упав...

Дух їх живе!

(Уляна Кравченко «Під Крутами»)

Крути! Крути! Мужність і посвята,

вірність, що міцніша понад смерть.

Крути! Крути! Горда і завзята

кличе пісня і веде вперед!

(Богдан-Ігор Антонич «Крутянська пісня»)

Крути – наша гордість і слава,
Там соколи юні у вічність пішли.
На клич молодій держави,
Піднялися вірні сини.

(Михайло Зельман (Лісовий) «Крути»)

Головним лейтмотивом «Уроків пам'яті» має стати любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність і дієвість за долю та єдність країни.

Робота з підготовки циклу Уроків мужності має проводитися комплексно, в єдності всіх її складників, спільними зусиллями органів державного управління, освітніх закладів, сім'ї, громадських, благодійних організацій та об'єднань, Збройних Сил України тощо.

Важливу роль відграватимуть зустрічі з учасниками бойових дій, ветеранами, представниками Збройних Сил, правоохоронними органами. Вони є прикладами мужності і героїзму, стійкості і витривалості народу. Почесний обов'язок цих людей полягає в тому, щоб допомогти молодому поколінню уявити у всій повноті героїчне минуле і теперішнє своєї країни. У процесі проведення таких уроків необхідно розповісти учням про сміливість та подвиги українських військових, мобілізованих та добровольців, проявлені у визволенні сходу Батьківщини. Школярі мають знати, що держава і громадянське суспільство роблять усе можливе для відновлення миру та порядку в країні, відбиття зовнішньої агресії проти України.

Також варто організувати зустрічі з волонтерами, представниками громадських та благодійних організацій, які надають підтримку бійцям Збройних Сил, Національній Гвардії України, залученим до антитерористичної операції на Сході країни та громадянами, які приймають у себе біженців і вимушених переселенців.

Створенню особливого емоційного настрою «Уроків пам'яті» сприятиме: використання мультимедійних презентацій, фото-відео колажів, кіно, відео та аудіозаписів, музичних композицій, поезії присвячених мужності і героїзму юних захисників Батьківщини

Активній змістовній організації та проведенню уроків мужності сприятиме підготовка тематичних виставок, розміщення на сайтах навчальних

зкладах інформаційних ресурсів присвячених подвигу юних героїв. Доцільним буде проведення екскурсій до Меморіального комплексу «Пам'яті Героїв Крут» (м. Київ, вул. Грушевського, 30/1; Графік роботи: Вт.-Нд. 10.00-18.00; замовлення на проведення екскурсій: (044) 284-62-12; Email: mil_muz@ukr.net

Для розроблення уроків доцільно скористатись документальними джерелами, методичними матеріалами та ресурсами мережі Інтернет.

Запропонуємо орієнтовні сценарії проведення «Уроків пам'яті»

<https://drive.google.com/drive/folders/1RrVWDWaEKk5X5fCis-Jq3Syt0DnNfI4M?usp=sharing>

Інформацію про проведення заходів рекомендуємо широко висвітлювати у засобах масової інформації, освітянських порталах, соціальних мережах.

Проведення «Уроків пам'яті» має стати підґрунтям для розвитку молодіжного волонтерського руху, готовності молодого покоління українців до служіння своїй Батьківщині.

III. Інтернет-ресурси

http://www.cdvr.org.ua	Центр досліджень визвольного руху. До Дня Соборності України та Дня Пам'яті Героїв Крут. Методичні рекомендації
http://www.istpravda.com.ua/videos/2011/01/29/19399/	УКРАЇНСЬКА ПРАВДА Історична правда
http://nvimu.com.ua/pages/expo#http%3A%2F%2Fvimu.com.ua%2Fwebroot%2Farticle_img%2Fimages%2Fexpo%2F5%2FDSC_9975.JPG	Меморіальний музей
https://www.youtube.com/watch?v=c8S16Zj2hBg	Документальні фільми, відео-есе - пам'яті Героїв Крут.
https://www.youtube.com/watch?v=GGeeDaJTR3c	
https://www.youtube.com/watch?v=0aXt3OnMn7M	
https://www.youtube.com/watch?v=0vMF7Vho8B8	
https://www.youtube.com/watch?v=oFv26kR1kME	
https://www.youtube.com/watch?v=CsYnrW4Sqw	
https://www.youtube.com/watch?v=9AF7HYDnr-k	
https://www.youtube.com/watch?v=UeC_GVOrVM	
https://www.youtube.com/watch?v=PVFoNr65rhE	
https://mala.storinka.org/%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%96-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%8F%D0%BC-%D0%BA%D1%80%D1%83%D1%82-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE.html	Вірші присвячені Героям Крут
http://kruty.org.ua/poezija	Пам'ятай про Крути. Поезія
http://pechersk.kievcity.gov.ua/files/docs/biblioteki.pdf	Книжкові та фотовиставки присвячені Героям Крут

IV. Рекомендована література

1. Антончик, Л. Крути – наша слава, наша історія / Л. Антончик // Укр. культура . – 2004. – №1. – С.36-37.
2. Бобровник, А. Бій під Крутами: думка історика / А. Бобровник // Захід. – 2005. – 27 січ. – С.6-7.
3. Вівчар, Б. Герої Крут у нашій пам'яті / Б. Вівчар // Галичина. – 2009. – 29 січ. – С. 1,3.
4. Вівчар, Б. Через Крути до Майдану: до річниці бою українських спартанців / Б. Вівчар // Галичина. – 2005. – 29 січ. – С. 4.
5. Ковальчук, Б. Спомин про Великий Чин / Б. Ковальчук // Україна. – 2008. – 14 лют. – С. 1, 5.
6. Крути // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.223.
7. Лісовський, В. Вони стали на захист Батьківщини : пам'яті героїв Крут / В. Лісовський // Шк. б-ка. – 2008. – № 12. – С. 43-45.
8. Маковицька, С. Удар під Крутами / С. Маковицька // Україна молода. – 2008. – 16 лют. – С. 8-9.
9. Маланюк, Є. Крути: національна дата / Є. Маланюк // Галичина. – 2007. – 27 січ. – С. 1,2.
10. Матейчук, Р. Розстріляний цвіт України / Р. Матейчук // Гуцул. край. – 2009. – 30 січ. – С. 10.
11. Миронов, В. Відчайдушні з багнетами / В. Миронов // Україна молода. – 2008. – 29 січ.
12. Молодь України. – 2009. – 29 січ. – С. 1,2 Непереможність Крут // Уряд. кур'єр. – 2009. – 29 січ. – С.1.
13. Остерська, М. Кров. Цвіт. Визнання : [битва під Крутами] / М. Остерська // Україна молода. – 2010. – 30 січ. – С. 2.
14. Пахолко, О. Україна або смерть: з такими словами на вустах вмирали герої Крут / О. Пахолко // Експрес . – 2004. – 29 січ. – 5 лют. – С.13.
15. Подвиг українських юнаків під Крутами – символ національної честі // Шк. б-ка. – 2006. – №12. – С. 31-32.
16. Салига, Т. Їхня кров і любов: нотатки про героїв Крут / Т. Салига // Літ. Україна. – 2008. – 24 січ. – С. 1, 7.
17. Сергієнко, І. Бій під Крутами: подвиг чи жертвоприношення / І. Сергієнко // Вечірні вісті. – 2004. – 6-12 лют. – С.4.
18. Сергійчук, В. Крути як відродження українства / В. Сергійчук // Уряд. кур'єр. – 2010. – 29 січ. – С. 8.
19. Слава Героїв Крут не згасне // Уряд. кур'єр. – 2005. – 29 січ. – С. 2.
20. Пам'яті Героїв Крут. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://myukraine.org.ua/biy-pid-krutamy/> Назва з екрану. – (Дата звернення 05.01.2018).
21. Тичина, П. Пам'яті тридцяти: вірш / П. Тичина // Жулинський М. Із забуття – в безсмертя / М. Жулинський. – К., 1990. – С. 247-248.

- 22.Шалата, М. Під Крутами, 1918 / М. Шалата // Літ. Україна. – 2008. – 7 лют. – С. 2.
- 23.Шершель, Л. Любов і пам'ять не можна розстріляти... / Л. Шершель// Гуцул. край. – 2008. – 26 січ. – С. 2.